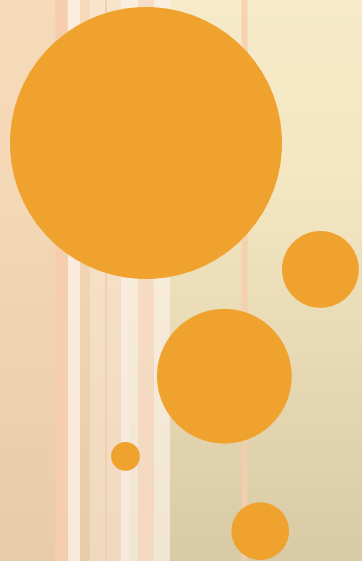

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ ПРАВОПИСУ РЕДАКЦІЇ 2019 РОКУ В СУЧАСНЕ СПРАВОЧИНСТВО

*Оксана Меркулова,
Запорізький національний
університет*

- **1928 рік** – класичний український правопис.
- **1933 рік** – 126 змін в український правопис, щоб зробити його ближчим до російського.
- **1993 рік** – «косметичні» правки, повернення літери ґ.
- **2019 рік** – 19 змін до правопису редакції 1993 року.
- Це покрокове повернення до старого, нормального і, головне, українського правопису.
- Потреба виправити разючі помилки, котрі призвели до зникнення самобутніх структур із нашої мови.
Бажання усунути недоречності в написанні спільнокореневих слів іншомовного походження.
- Прагнення спростити чинний правопис, звести до мінімуму винятки.

○ «Индика» немає! Правильно лише «індик»

○ «и» на початку як варіант – лише у двох давнозасвоєних українських словах: *ірій* та *ірій*, *ірод* та *ірод* (у значенні «дуже жорстока людина»). Але ці слова в діяльності державного службовця точно не фігурують ☺.

○ Як і раніше:

на початку вигуків (*ич!*), часток (*ич який хитрий!*), дієслова *ікати* («вимовляти літеру *и*») та похідного від нього іменника *ікання*.

І в деяких загальних і власних назвах, які походять з тюркських та інших мов, відповідно до їх оригінальної вимови: *ийб́ен*, *ир*, *Ич-обá*, *Кім Чен Ин*.

ПРОЄКТ ТА ПРОЄКЦІЯ

- Мабуть, єдина найбільш радикальна зміна в написанні слів – безкомпромісна «є» у словах: **проєкт, проєкція**, бо те саме, що й *ін'єкція, траєкторія, об'єкт* та інші слова з латинським коренем **-ject-**.
- Також спростили й передання звукосполучень **[je], [ji], [ju], [ja]**. Тепер це літери «є», «ї», «ю», «я» у всіх випадках: **Савоя** (замість Савоїя), **Гója**, **Ісáя, Хаям, фоє** (замість фойє), **феєрвєрк** та ін.

«ПІВ» ПИШЕМО ОКРЕМО

- Спростили написання числівника «пів» у значенні «половина» з іменниками. Тепер завжди правильно буде писати окремо: **пів** *áркуша*, **пів** *годíни*, **пів** *відра́*, **пів** *міста*, **пів** *огірка́*, **пів** *óстрова*, **пів** *я́блука*, **пів** *ящика*, **пів** *я́ми*, **пів** *Євро́пи*, **пів** *Кі́єва*, **пів** *України*.

○ АЛЕ:

- *півáркуш*, *південь*, *півза́хист*, *півко́ло*, *півку́ля*, *півмісяць*, *півоберт*, *півова́л*, *півострів*.
- Бо «пів» з іменником становить єдине поняття і не виражає значення половини

МІНІСУКНЯ, ВІЦЕПРЕЗИДЕНТ, ВЕБСАЙТ — РАЗОМ

- **Разом** пишемо слова з першим іншомовним компонентом: ***архі-, архи-, блиц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-***.
Та слова з першим іншомовним компонентом ***анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-***.

- **бліцнові́ни, бли́цопі́тування;**
- **екстраклас;**
- **макроеконо́міка; максіо́дяг; мідіо́дяг;
мікрооргані́зми, мікрохві́лі, мікрочасті́нка;**
- **мінібло́к, мінід́иск, мініспідні́ця, мінікомп'ютер;
мультимільйонéр;**
- **топме́неджер, топмоде́ль;**
- **ультразвúк, ультрамо́дний;
флешінтерв'ю;**
- **віцекóнсул, віцепрем'ор; ексміні́стр,
експрезидéнт, експрем'орміні́стр, ексчемпіо́нка;
контрадміра́л, контрудáр; лейбгварді́єць,
лейбме́дик; оберлейтенáнт, оборофіце́р,
оберпрокурóр...**

АЛЕ:

- Примітка 1. Частина топ- із числівниками **не поєднувана.**
- ТОП-ДЕСЯТЬ, ТОП-ДВАДЦЯТЬ – **НЕ МОЖНА!!!!!!**
- Примітка 2. Якщо такі іншомовні частини *приєднані до власної назви* або аббревіатури, то їх пишемо з **дефісом**:
- *супер-Шмідт, мікро-ЕОМ, міні-ПК, флеш-ВІОС; «Анти-Дюринг»; экс-Югославія; экс-НДР ...*

ПРИЗВИЩА

- Прикметникові закінчення **російських** прізвищ передаємо так: **-ый** через **-ий**; **-ий** після твердого приголосного — через **-ий**, після м'якого приголосного — через **-ій**; **-ая**, **-яя** — через **-а**, **-я**:
- *Бєлий, Острóвський, Кра́йній; Бєла, Острóвська, Кра́йня.*
- Закінчення **-ой** — через **-ий**:
- *Донський, Крутий, Луговський, Полевій, Соловійóв-Сєдій, Босєй, Трубецький, але Толстой (Толста)*

○ М'який знак (ь) пишемо у прізвищах після букв на позначення м'яких приголосних:

1) після м'яких д, т, з, с, ц, л, н:

а) при роздільній вимові перед я, ю, є, ї: *Дьяконов, Панкратьев, Третьяков, Фатьянов, Полозьев, Саласьев, Льюшин, Ананьїн.*

- **СВЯЩЕННИК** тепер із двома **-НН-**.
- Слово **ГОСПІС** тепер пишемо з Г на початку (раніше було *хоспіс*); при цьому інші схожі запозичені слова залишилися з **Х**.
- Буквосполучення **-ск-**, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [к], відтворюємо **однією українською буквою «к»**:

Дікенс, Дікінсон, Тékерей, Бéкі.

Складники китайських, корейських, в'єтнамських, м'янмських, індонезійських особових назв:

Ван Мен, Пак Чівóн, Хо Ші Мін, Нгуон Конг Хоán, У Ну Мунг.

- Компоненти **Мак-, Сан-, Сен-**, які передують прізвищам і водночас становлять їхню невід'ємну частину, пишемо з дефісом: **Мак-Клар, Мак-Маг'он, Сан-Мартін, Сен-Сім'он**
- **АЛЕ:** **Маккартні, Маккінлі** (як у мові-джерелі).

ВАРІАТИВНІ ЗМІНИ (ПИСАТИ МОЖНА І ТАК, І ТАК)

- У словах, що походять з давньогрецької й латинської мов, **аи** - через **ав**:
 - *автентичний, автобіографія, автомобіль, автор, авторитет, автохтон, лавра, Аврора, Мавританія, Павло.*
 - У запозиченнях з давньогрецької мови, що мають стійку традицію передавання буквосполучення **аи** шляхом транслітерації як **ау**, - **варіанти**:
 - *аудієнція і авдієнція, аудиторія і авдиторія, лауреат і лавреат, пауза і павза, фауна і фавна.*
-

- Буквосполучення **th** у словах грецького походження – через **т**: *антолóгія, антрополóгія, аптéка, áстма, бібліотéка, католіцький, теáтр, теóрія, ортодóкс, ортопéдія, Амальтéя, Прометéй, Тéкля, Таїсія, Теодóр.*
- У словах, узвичаєних в українській мові з **ф**, допускається **орфографічна варіантність** на зразок: *анáфема і анáтема, дифіра́мб і дитира́мб, ефі́р і ете́р, ка́федрa і кате́дра, логарі́фм і логарі́тм, міф, міфоло́гія і міт, мітоло́гія, Агата́нгел і Агафа́нгел, Афі́ни і Ате́ни, Борисфе́н і Бористе́н, Демосфе́н і Демосте́н, Ма́рфа і Ма́рта, Фесса́лія і Тесса́лія* та ін.

РА́ДОСТІ Й РА́ДОСТИ, ЛЮБÓВІ Й ЛЮ Б Ó ВИ, БІЛОРУ́СІ Й БІЛОРУ́СИ

- Іменники на **-ть** після приголосного, а також слова *кров, любóв, óсiнь, сiль, Русь, Білорусь* у родовому відмінку однини можуть набувати **ЯК варіант (!!!)** закінчення **-и**: *гiдности, незалежности, радости, смерти, чести, хоробрости; крóви, любóви, óсени, со́ли, Русі́, Білоруси́*.
- **ТОБТО ПИСАТИ, ЯК І РАНІШЕ, МОЖНА!**

ГЕТЕ І ҐЕТЕ, ГУЛЛІВÉR І ҐУЛЛІВЕР, ВЕРГІЛІЙ І ВЕРґІЛІЙ

- У прізвищах та іменах людей допускається передавання звука **[g]** двома способами: шляхом адаптації до звукового ладу української мови — буквою **г** (*Вергілій, Гарсія, Ґегель, Геóрг, Ґете, Грегуáр, Гуллівéр*) і шляхом імітації іншомовного **[g]** — буквою **ґ** (*Верґілій, Ґарсія, Ґегель, Ґеóрг, Ґете, Ґрегуáр, Ґуллівéр* і т. ін.

ПРАВИЛЬНІ НАЗВИ ЖІНОК ЗА ПРОФЕСІЄЮ

- Можна, але поки що не обов'язково.
- Триває процес звикання до того, що пропонують.
- **Фемінітиви на К** уже зафіксовані в словниках:
*редакторка, авторка, порадиця,
журналістка, лікарка, директорка,
завідувачка, продавчиня, лемкиня, філологиня,
дияконеса, поетеса, патронеса, критикеса
(від критик), бізнескиня...*
- Про них уже ніхто не сперечається.

- Мінекономіки своїм Наказом від 18.08.2020 р. № 1574 унесло зміни до Класифікатора професій ДК 003:2010 (удев'яте за час його існування) щодо застосування адаптованих до жіночого роду професійних назв робіт, які у класифікаторі майже в усіх випадках наведені у чоловічому роді.
- Посилання на Наказ № 1574:
- <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=cc190a8b-9cca-46ef-8ef6-45aeb861a176>
- **Тепер ДК містить назви професій і в чоловічому, і в жіночому роді?**
- Ні, назви професій у класифікаторі залишаються в чоловічому роді (за одиничними винятками типу **друкарка, покоївка, швачка** і т.д.).

**МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ
ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ
(Мінекономіки)**

Н А К А З

18.08.2020

1574

1. Абзац двадцять п'ятий розділу 3 "Основні положення" Класифікатора професій викласти у такій редакції: "У КП професійні назви робіт наводяться у чоловічому роді, окрім назв, які застосовуються виключно у жіночому роді (економка, нянька, покоївка, сестра-господиня, швачка). За потребою користувача, при внесенні запису про назву роботи до кадрової документації окремого працівника, професійні назви робіт можуть бути адаптовані для означення жіночої статі особи, яка виконує відповідні роботи (відповідно до пункту 4 параграфу 32 Українського правопису, схваленого постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 437). Наприклад, інженер - інженерка, верстатник широкого профілю - верстатниця широкого профілю, соціолог - соціологіня".

- Див. п. 4 § 32 Правил українського правопису:
- “за допомогою суфіксів **-к-**, **-иц-(я)**, **-ин-(я)**, **-ес-** та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі. Найуживанішим є суфікс **-к-**, бо він поєднуваний з різними типами основ: **áвторка, диза́йнерка, дирéкторка, редáкторка, співáчка, студéнтка, фігурíстка** та ін.
- Суфікс **-иц-(я)** приєднуємо насамперед до основ на **-ник**: **верста́льниця, набíрниця, пора́дниця** та **-ень**: **ученíця**.
- Суфікс **-ин-(я)** сполучаємо з основами на **-ець**: **кравчíня, плавчíня, продавчíня, на приголосний: майстрíня, філологíня; бойкíня, лемкíня**.
- Суфікс **-ес-** рідковживаний: **дияконéса, патронéса, поетéса**.”

- **Назви сайтів та інших інтернетних сервісів:** вони пишуться **українською мовою**, за нормами українського правопису і, звичайно ж, відмінюються, як усі українські слова.

назви сайтів **без родового слова** пишемо з малої букви (**твітер, гугл**);

назви сайтів **із родовим словом** пишемо з великої букви та в лапках

мережа «Фейсбук», енциклопедія «Вікіпедія».

- Слова «ви», «ваш» тощо завжди пишемо з малої літери, **якщо тільки це не лист із персональним зверненням до однієї особи з виявом особливої ввічливості.**
- Унормоване написання слів «**Ви**», «**Ваш**» тощо з великої літери: це робиться **тільки як форма ввічливості у звертанні до однієї конкретної особи в листах, офіційних документах тощо, адресованих безпосередньо цій людині.**
- Але в текстах іншого характеру літера завжди мала.

НАГАДУВАННЯ:

- Для тих, хто плутає українську форму з російською на -а, -я, тепер прямо нагадано: Іменники чол. роду з числівниками **два, три, чотири** мають закінчення **-и, -і (-ї)**:
- *два хлопці, три робітники, чотири слухачі*
- *Півтора року, півтора відсотка*
- **ТОБТО: ДВА, ТРИ ЧОТИРИ – ЦЕ ВЖЕ БАГАТО, І ТОМУ МНОЖИНА.**
- **А ПІВТОРА – ЦЕ ЩЕ НЕБАГАТО, І ТОМУ ОДНИНА**

НОВИЙ РОЗДІЛОВИЙ ЗНАК – СКІСНА РИСКА (/)

- В офіційно-діловому та науковому стилях у значенні, близькому як до єднального (=і), так і до розділового (=або) сполучників:
системність /несистемність прогнозів.
- На позначення року, що не збігається з календарним, напр.: у **2018/2019** навчальному році.
- На позначення співвідношення яких-небудь величин, параметрів: співвідношення курсу **гривня / долар**;
- У графічних скороченнях: **п/в** (поштове відділення), **р/р** (розрахунковий рахунок), **х/к** (холодного копчення), **п/п** (по порядку: № **п/п**), **к/т** (кінотеатр), **т/к** (телеканал), **с/г** (сільськогосподарський) та ін.; **км/год** (кілометр на годину), **Ф/м** (фарад на метр) та ін.

- Тепер пишемо тільки двоактний, двоокис, двооксид, двоопуклий, двоосьовий, триатомний, триокисень, чотириосьовий – а не «двох-», «трьох-», «чотирьох-», як раніше, перед наступним А чи О).
- Двох-, трьох-, чотирьох- – тоді, якщо наступна частина є числівником чи співвідносним іменником: *двохсотий, трьохтисячний, чотирьохмільйонний, чотирьохмільярдний; двохсотріччя, трьохсотріччя, чотирьохсотріччя.*

- Ігорю (кл. в.), Ігорьович;
- Олеже (поряд із Олегу – кл. в.);
- хабаря, хабарем,

але: у складних словах із хабар сполучним голосним є лише о: *хабародавець, хабаромісткість, хабароодержувач*

- Відмінюємо **ситра, ситром;**
- Жіночі імена на приголосний – відмінюємо:
Ізабелі, Етелі, Жізелі, Ніколі, Сесілі, Зейнабі, Руфі.

ПРО РОЗДІЛОВИЙ ЗНАК ПІСЛЯ **З ПОВАГОЮ**

Багато авторів листів, як засвідчує новітня вхідна та вихідна кореспонденція установ, після етикетних форм **З повагою** чи **З глибокою повагою** ставлять кому, тобто використовують європейський зразок. А чи є підстави ставити її після цих узвичаєних етикетних форм, що завершують службові та приватні листи? Немає, тому що етикетні конструкції ввічливості, до складу яких уходять форми **З повагою** чи **З глибокою повагою**, найбільше подібні до еліптичних речень, у яких пропущено присудок або присудок із залежним словом, пор.: *З повагою* [ставиться до Вас] *директор Інституту*; *З глибокою повагою* [ставиться до Вас] *Іван Німенко*. Як відомо, у таких реченнях замість пропущеного присудка ставлять тире. Саме тому після етикетних форм **З повагою** чи **З глибокою повагою** не можна ставити коми. Уживання тире залежить від способу подання складників етикетної конструкції ввічливості на аркуші. Його потрібно ставити:

1. Якщо обидва складники такої конструкції написані в одному рядку поряд:

З повагою — *директор Інституту*

З глибокою повагою — *Микола Іваненко*

2. Коли в першому рядку етикетної конструкції написано *З повагою* або *З глибокою повагою*, а в другому, ліворуч, зазначено назву посади з малої літери, а праворуч — ініціали й прізвище:

З повагою —

ректор університету

В.І. Андрієнко

З глибокою повагою —

директор Інституту

В. В. Німенко

Тире не ставимо після етикетних форм *З повагою* або *З глибокою повагою*, якщо на віддалі від них в тому самому рядку подано назву посади чи ініціали з прізвищем або ім'я та прізвище, пор.:

З повагою

директор Інституту

З повагою

директор Інституту В.І. Козаченко

З глибокою повагою

Микола Іваненко

Отже, в етикетній конструкції ввічливості, використовуваний у службових та приватних листах, після форм *З повагою* (*З глибокою повагою*) в українській мові **коми немає**. Після них потрібно ставити тире, якщо в тому самому рядку поряд або в наступному рядку вжито другий складник такої конструкції. Тире не ставлять, коли її складники подані в одному рядку на віддалі.

ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

§ 83. Давальний відмінок

У давальному відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення **-ові, -еві (-єві), -у (-ю)**.

1. Закінчення **-ові** (у твердій групі), **-еві** (у мішаній групі та в м'якій після приголосного), **-єві** (у м'якій групі після голосного та апострофа) мають іменники чол. роду (за винятком зазначених у п. 2 б): *ба́тькові, ве́летневі, дире́кторові, ді́дові, добро́дієві, журавле́ві, ма́йстрові, Петро́ві, побраті́мові, праці́вникóві, секретарéві, Серге́єві, сіно́ві, солов'е́ві, та́тові, това́ришеві, шахтарéві; буди́нкові, бу́кові, дро́тові, запáсові, кі́лимові, набóрові, пала́цові; га́єві, ка́меневі, кра́єві, пне́ві; дощéві, пла́чéві, плащéві* та ін. Ці ж іменники набувають і закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі): *дире́ктору, ма́йстру, Петро́у, ве́летню, Віта́лію, журавлю́, солов'ю́; буди́нку, бу́ку, дро́ту, запáсу, кі́лиму, пала́цу; га́ю, ка́меню, кра́ю*.

Примітка. Коли в тексті уживано поряд декілька іменників чол. роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень потрібно спочатку використовувати закінчення **-ові, -еві (-єві)**, а тоді — **-у (-ю)**: *Симонéнкові Олесе́ю Андрі́йовичу, Леоні́дові Миколо́йовичу Куце́нку, добро́дієві бригаді́ру, па́нові капіта́ну*.

Варіантні закінчення **-ові** та **-у** мають іменники середн. роду із суфіксом **-к-**, що означають недорослих істот: *дитя́ткові — дитя́тку, лоша́ткові — лоша́тку, немовля́ткові — немовля́тку, порося́ткові — порося́тку, теля́ткові — теля́тку, ягня́ткові — ягня́тку* і под.

2. Закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:

1) іменники середн. роду: *мі́сту, селу́, свя́ту; прізви́щу, умі́нню, знарядді́ю, облі́ччю, підда́шию, роздо́ріжжю; се́рцю, со́нцю*.